

KINANTROPOLOGIA

Lit: Uvod do športovej kinantropológie JURGEN KASA

- Tézy:
1. Telesná kultúra /TK/ – pojmový systém TK
 2. Vývoj vied a telesnej výchovy v športe
 3. Vedy o športe – Šport. Kinantropológia
Šport. Humanistika
Šport. Edukológia
 4. Charakteristika zákl. pojmov Kinantropológie
 5. Predmet a metódy výskumu šport. Kinantropológie
 6. Pohybová aktivita – základný determinant vývoja človeka
 7. Sociálne aspekty šport. a telovýchovných činností
 8. Vývoj školskej TV na Slovensku
 9. Organizácia, ciele a obsah školskej TV v 5 až 9 ročníku ZŠ
 10. Šport v procese všestranného rozvoja osobnosti, organizácia a riadenie športu

1. TELESNÁ KULTÚRA

Slovo kultúra má pôvod v lat. Slove *CULTURA* – obrábanie pôdy. Ak obrábanie pôdy v zmysle zušľacht'ovania sa používal tento pojem aj pre intelekt. činnosti. TK považujeme za súčasť ľudskej kultúry – objavenej koncom 18. St. TK je zameraná na kultivovanie prírod, základu človeka a patria k nej všetky spôsoby a výsledky preferujúcej činnosti človeka, ktorá je zameraná na jeho telesnú a pohybovú pripravenosť pre život, optimalizáciu telesného stavu, upevnenie zdravia, profilácií chorôb a zvýšeniu kondície. Termín TK integrujúci a komplexný charakter. V anglicky a nemecky hovoriacích krajinách je nahrádzaná pojmom šport.

TELESNÁ VÝCHOVA

Ako súčasť TK zabezpečuje vzdelanie aj výchovu. Prispieva k pohyb. všestranosti, telesnej dokonalosti, k harmonickému rozvoju osobnosti, pracovnej pripravenosti i k utváraniu trvalého záujmu o pohybovú aktivitu.

a/ TV detí a mládeže - v škole

- v rodine

- v spoločenských organizáciách

b/ TV dospelých - V rodine

- Na pracovisku

- Na vysokých školách

- Ozbrojených zložkách

- V spoločenských organizáciách

c/ TV starých ľudí - v rodinách

- kluby dôchodcov
- zdravotné zariadenia
- spoločenské org.

d/ TV deti, mládeže a dospelých s poškodeným zdravím

- rehabilitačné zariadenia
- školy
- spoločenské org.
- V rodinách

2. Šport

je špecifická forma pohybovej činnosti jednotlivca alebo skupiny zameraná na dosahovanie max. výchovu vo zvolenej špecializácii zvolenej v rámci súťaže. Je to sféra podielajúca sa na uspokojovaní kultúrnych potrieb širokých vrstiev obyvateľstva.

3. Šport pre všetkých

hnutie, ktoré združuje a podporuje telovýchovné a športové organizácie, ktoré sa podielajú na organizácii alebo realizácii rekreačno zameraných pohybových aktivít.

4. Turistika

je to zložka telesnej kultúry, ktorá sa realizuje v prírodnom prostredí, spája sa s kult. poznávacou činnosťou, ochranou život. prostredia a rozvojom technických zručností.

5. Pohybové umenie

je zložka, ktorá zahŕňa tie šport. činnosti v ktorých hlavnú úlohu zohráva úroveň ich zvládnutia. Hodnotí sa vonkajšia forma pohybu /aquabely, krasokorčuľovanie, akrobatický skok do bazéna atď./

6. Telesná kultúra

je spôsob akým človek pretvára svoje vlastné prírodné danosti a zároveň je výsledkom tohto pretvárania. Je výsledkom telesnej a duševnej činnosti človeka, ktorá je zameraná na uspokojovanie rôznych šport. potrieb a záujmov človeka. Termíny telesná výchova a telesná kultúra susedne používajú akonázvy spoločenských javov, ale nepoužívajú sa vo vedeckom jazyku vedného odboru.

VÝVOJ VIED O TEL. VÝCHOVE A ŠPORTE

Rôzne formy pohybovej aktivity a určitej organizovanosti TV a športu v rokoch 1848 až 1918 umožnili vznik predmetu skúmania v TV a športe. V druhej

polovici 19.storočia sa začínajú zovšeobecňovať praktické skúsenosti z rôznych cvičení a vznikajú prvé učebnice TV a terminologické práce. V Čechách bol priekopníkom DR. **Miroslav Tirš** a na Slovensku DR. **Ivan Branislav Zoch**. Tento učebár revúckeho gymnázia vypracoval 1.slovenskú učebnicu TV a vydal ju na vlastné náklady v 1873 v Revúcej. Obsahovala slovenskú telocvičnú terminológiu, metodické návody k cvičeniu a mala aj veľmi rozsiahlu obrazkovú prílohu.

1. etapa vývoja vied okrem zhromažďovania primárnych poznatkov je špecifické aj to že sa spracúva v oblasti Biologických, humánných a sociálnych vied a vznikajú špecifické disciplíny zamerané na problemat. TV. Vzniká napr. metodika výučby TV, Fiziológia telesných cvičení a pod. Takýto vývoj vied o TV trval až do konca 2.svetovej vojny.

1918 telocvik = Telesná výchova

2. etapa vývoja sa začína vytvorením teórií TV a sú to 50-te roky 20 St. Zákony z rokov 1949 a 1952 umožnili otvorenie ITVS /inštitút TV a Športu/ v Prahe a umožnili zriadiť Katedry TV na vysokých školách. Boli vymenovaní prví 2 univerzitní profesory: prof. Wala v Čechách

prof. Stráňaj na Slovensku

Jadrom predmetu teórie TV sa stáva skúmanie zákonitého telesného zdokonaľovania človeka ako fyzického základu všestranného vzdelávania.

Prvým kandidátom vied sa stal prof. Sýkora CSc. /Didaktika TV/

3. etapa vývoja sa začína v 1.pol. 60-tych rokov a začína sa formovanie systému telových vied. Stále ke dominantnou postavou prof. Stráňaj a vedný odbor – Teória vyučovania TV s teórie telesných cvičení sa sformovala *antropomotorika*. Koncom 70-tych rokov je zrejme, že TV nepokrýva všetky javy spadajúce do telovýchovnej reality a nahrádzaná je pojmom Telesná kultúra a v teoretickej rovine vznikol systém vied o TK. Takto charakterizovaný systém vied fungoval až do roku 1995.

V roku 1993 je kinantropológia uznávaná za vednú disciplínu. Vo svete od 60-tych zakladali katedry kinantropológie, ktorá bola definovaná ako transdisciplinárna veda.

DELENIE KINANTROPOLÓGIE

RENSON rozčlenil kinantropológiu do piatich skupín v roku 1990.

1. Biologická kinantropológia
2. Kinetická kinantropológia
3. Klinická kinantropológia
4. Sociokultúrna kinantropológia
5. Pedagogická kinantropológia

1. Biologická kinantropológia - skúma morfológicko funkčné vzťahy k pohybu /anatómia, biochémia, filozofia/

2. Kinetická kinantropológia – skúma predpokladaný pohyb a pohyb prejavmi /kineziológia, biomechanika/

3. Klinická kinantropológia – študuje vzťahy medzi oslab. Človekom a pohybom. Zdravotná TV /rehabilitácia/

4. Sociokultúrna kinantropológia – študuje vzťahy medzi psychikou a pohybom. /sociológia, história, ekonom. právo/

5. Pedagogická kinantropológia – skúma vzťahy medzi človekom a motorickým učením, tréningom a výchovou. /pedagogika, školská TV, šport, turistika a tanec/

Konštituovanie novej vednej disciplíny, vedy o športe u nás predchádzalo uznanie pojem Šport ako objekt. reality. Takýto pojem vyjadruje a zahŕňa okrem šport. aktivít, všetky druhy telových aktivít, preto pojem šport mohol nahradiť pojem TK. V o svete bol pojem šport definovaný v plnej šírke pohybových aktivít už v roku 1985. Presadzovanie tohto pojmu bolo potvrdené v roku 1992 schválením Eu. Charty o športe, ktorá znie:

- Šport zahŕňa všetky formy pohybovej aktivity, ktorej cieľom je prostredníctvom príležitostnej alebo organizovanej činnosti preukázať, alebo zvýšiť duševnú pohodu ľudí, formovať sociálne väzby, alebo dosiahnuť výkon v súťažiach na všetkých úrovniach.-

Rok 1994 bol vyhlásený za medzinárodný rok športu a olymp. Ideálov. Čím bol pojem šport potvrdený UNESCOM.

V roku 1996 je u nás uzákonená skupina vied a športe, ktorá má 3 vedné odbory:

- Športovú kinantropológiu
- Športovú humanistiku
- Športovú edukológiu

Športová kinantropológia – je veda o vnútorných predpokladoch a vonkajších formách prejavu motoriky človeka o ich kultúre. PREDMET – skriptá

Športová humanistika – je veda o individuálnych a spoločenských javoch v športe, ich historickej, genetickej reálnej, prognostickej hierarchii. PREDMET – skriptá

Športová edukológia – je veda o výchove vzdelávaním a pôsobením na telesný, funkčný, motorický, psychický rozvoj človeka v športe a prostredníctvom športu. PREDMET - Skriptá

CHARAKTERISTIKA ZAKLADNYCH POJMOV

- Zoznam:
- motorické učenie - skriptá
 - motorická docilita - skriptá
 - pohybové schopnosti - skriptá
 - pohybové zručnosti - skriptá
 - pohybový návyk - skriptá
 - pohybové predpoklady - skriptá
 - talent - dole
 - pohybová aktivita - skriptá
 - pohybová činnosť - skriptá
 - pohybový program - skriptá
 - pohybový režim - skriptá
 - pohybová zdatnosť - skriptá
 - telesná zdatnosť - skriptá
 - šport v charte - skriptá
 - šport ako zložka - skriptá

- Pohybove schopnosti sa delia na:
- a/ koordinačné
 - reakčná
 - orientačná
 - kinestetickodiferenciačná
 - rytmická
 - kombinovanie pohybov
 - prispôsobovať pohyby podm.
 - b/ kondičné
 - statická sila
 - dinamická sila
 - absolútna sila
 - relatívna sila
 - c/ vytrvalostné
 - základná vytrvalosť
 - špeciálna vytrvalosť - rýchľ.
 - sila
 - herná.
 - d/ rýchlosté
 - cyklická
 - acyklická
 - jednorázový pohyb
 - štartová rychlosť
 - e/ ohybnosť
 - pasívna
 - aktívna
 - statická
 - anatomická

Talent je to ucelený systém priaznivých osobnostných predpokladov pre istú činnosť. Je determinovaný s vlohamy v súčinnosti zo socialným prostredím. Súčasťou talentu sú aj osobnostné predpoklady, nie len fyzické.

PREDMET A METÓDY ŠPORTOVEJ KINANTROPOLÓGIE

Pre potreby šport.praxe rozdeľujeme šport.metódy: - zisťovanie faktov
- spracovanie údajov

Zisťovanie faktov - porovnanie
- experiment
- rozhovor
- dotazník a anketa
- motorické testy
- obsahová analýza
- sociometrické techniky
- úradné a osobné dokumenty

Spracovanie údajov - a/ metódy kvalitatívneho hodnotenia, ktorými hľadáme vzájomné vzťahy, pomocou analýzy, syntézy, indukcie, dedukcie a pod.
- b/ metódy kvantitatívneho hodnotenia, tieto tvoria štatistické metódy a postupy, matematické analýzy a kybernetické metódy. Štatistická analýza musí vždy prebiehať súčasne s vecnou analýzou javov.

POZOROVANIE – výskumník nezasahuje do faktov, jednotlivcou necháva vystupovať v prirodzených podmienkach. V pedag. Výskume sa pozorovanie od bežného líši a/presne vymedzeným predmetom porovnania
b/dôkladným rozpracovaním systému registrácie pozorovaných faktov.

Musí byť plánovité, cieľavedomé aktívne a systematické. Najpresnejšie je pozorovanie prostredníctvom videozáznamu. S takéhoto porovnávania sa dajú fakty rozobrať presne do detailov. Pozorovanie môže byť:- individuálne
- skupinové
- čiastkové
- celostné
- krátkodobé
- dlhodobé

Aby sa vylúčila subjektivita pozorovateľa využíva sa hodnotenie viacerých pozorovateľov/3 až 4/ Registráciu získavaných faktov môžeme robiť opisným alebo hodnotiacim spôsobom a registrované fakty môžeme vyhodnocovať pomocou hodnotiacich skupín. Môžu byť číselné, grafické, štatistické.

EXPERIMENT – je výskumná metóda v ktorej výskumník presne pripravuje, kontroluje a mení podmienky, ktorými zaznamenáva reakcie a pohyby. Prejav osôb. Takto si overuje isté hypotézy, ktoré sa experimentami potvrdia alebo nepotvrdia. Výhody sú napr. : výskumník si sám vytvára podmienky, ktoré môže meniť, modifikovať ako nezávislé premenné tým, že niektoré mení a iné nie môže určiť vzťahy medzi závislými a nezávislými premennými exp. Exp. sa môže za tých istých podmienok opakovať a takto overiť výsledky. V športovej praxi poznáme: - prirodzený
- laboratórny
- prírodný /terénny/

Prírodný je plánovaný, sú pripravené podmienky, ale nezasahuje sa do priebehu.

Laboratórny je v umelých, zjednodušených podmienkach, izolujú sa nežiadúce vplyvy môžeme robiť presnú registráciu prístrojmi.

Prírodný je spojenie laboratórneho a prírodného. V takomto experimente sa najčastejšie zisťuje účinnosť rôznych metód a prostriedkov na úrovni pohybových predpokladov, alebo na vývojových schopnostiach, vedomostiach a zručnostiach.

ROZHOVOR je to technika zhromažďovania údajov na základe bezprostredného styku s respondentom. Je to základný prostriedok založený na bezprostrednej komunikácii. Poznáme: - Štandardizovaný
- Neštandardizovaný
- Skupinový
- Individuálny
- Zjavný
- Skrytý

Na uskutočnenie správneho rozhovoru je potrebná dobrá teoretická a praktická znalosť skúmaných javov. Poznať vhodný, zrozumiteľný jazyk, trpezlivosť, záujem počúvať, schopnosť ľahko porozumieť, kontakty a vzbudzovať dôveru. Súčasťou je záznam s vyhodnotením údajov.

DOTAZNÍK je to dotazník na zhromažďovanie údajov na základe písomných odpovedí respondenta. Dotazník je listina, vopred pripravených otázok, ktoré sa dotýkajú vonkajších alebo vnútorných dejov. Najnáročnejšie je zostavenie dotazníka a štandardizácia /overenie/. Podľa spôsobu odpovedí rozoznávame otázky na: - otvorené - tvorba odpovedí

- poloopené - počíta sa s možnosťou odpovede + vyjadrenie
- zatvorené - volia sa odpovede

Charakteristika: V úzadí je potrebné predstaviť význam, cieľ a spôsob. Otázky by nemali byť ťažké a nemali by mať veľký časový priestor. Nemali by zasahovať do intímneho života respondentov a mal by byť anonýmny. Pri konštrukcii myslieť aj na vyhotovenie odpovedí.

ANKETA je druh výskumnej techniky založenej na dotazníku. Slúži na prieskum, získavame ňou informácie od väčšieho počtu osôb, ktoré majú aspoň jeden spoločný znak. Anketou získavame kvantitatívny materiál.

Delí sa na: - **Poštová** rozošle sa poštou, skupina musí mať aspoň jeden spoloč. Znak, musí sa vrátiť aspoň 40%.

- **Novinová** rozošle sa prostredníctvom novin, má všeobecnejší charakter

- **Rozdávaná** výskumník ju rozdáva a hneď zozbiera, zostavuje sa ako dotazník

MOTORICKÉ TESTY sú najčastejším špecifickým prostriedkom, ktorým zisťujeme úroveň pohybových predpokladov. Test môžeme definovať ako štandardnú skúšku väčšinou na nepriame hodnotenie stavu. Podľa stupňa overiteľnosti a rozsahu používania existujú testy štandardné a neštandardné.

Testy rozlišujeme na: - jednorozmerné

- viacrozmerné

- individuálne

- skupinové

- diagnostické

- prognostické

Svetová rada pre TV vytvorila komisiu pre šandarizáciu mototrických testov, ktorá do základnej batérie zaradila: - 50m – výbušná sila

- Zhyby na doskočnej hrazde – meranie sily

- Skok do diaľky z miesta – výb.sila nôh

- Sed-l'ah – meranie sily brušných svalov

Ako doplnkové testy doporučila vytrvalostný beh, člnkový beh, hod ťažkou loptou.

POHYBOVÁ AKTIVITA AKO DETERMINANT VÝVOJA ČLOVEKA

Sociálne aspekty pohybovej a telovýchovnej činnosti.

TV poskytuje tzv. pole sociálneho učenia, ktoré charakterizujú následovné činnosti.

1. Prežívanie a ovládanie emócií Športová výhra a prehra sú v TV sprevádzané silným emocionálnym napätím. Učiteľ by mal pozitívne presadzovať a negatívne potláčať.

2. Rešpektovanie individuálnych rozdielov žiaci sú na TV diferencovaní podľa stupňa rozvoja. Nutnosť vyrovnáť sa určitým rozdielom dáva podnet k sociálnemu učeniu. Učiteľ vedie žiakov k akceptovaniu individuálnych rozdielov.

3. Spolupráca, konkurencia, konflikty rôzne situácie pri športových hrách vyžadujú akceptovanie spoluhráčov a rešpektovanie protivníka a učiteľ učí žiakov vhodne riešiť konflikty pri hrách.

4. Riešenie úloh a ich vytváranie v TV môžeme úlohy modelovať, trénovať ich plnenie a skúšať ich aj na nečisto.

5. Pravidlá a ich dodržiavanie každá činnosť bývy riadená určitými pravidlami s morálnym, sociálnym alebo strategických charakterom. Športové hry chápeme ako sociálne hry, pri ktorých deti dodržiavajú pravidlá a nich kontrolujú svoje konanie.

ŠPORT V PROCESE VŠESTRANNÉHO ROZVOJA

Človek ako všestranná bytosť predstavuje najväčšiu formu sociálnej schránky, ktorá tvorí jednotu. Vo vývoji športu nadobudli strategickú povahu nasledujúce hodnoty:

- Celostný a celoživotný proces zdokonaľovania
- Rešpektovanie zvláštností adaptačných predpokladov

v jednotlivých sférach života so zvláštnym dôrazom na vývoj. Kritické fázy včasného veku

- Vysokorozvinutý vzťah k športu /rozumový, mravný, citový, estetický/ ako ku príťažlivej potrebe kedy cvičenie je radostnou aktivitou.

- Ekonomické a materiálne otázky vrátane výstavby a udržiavania telovýchovných zariadení.

- Zdravotné, ekologické a legislatívno právne otázky

Veľmi významné je aj začlenenie pohybových aktivít do celodenného režimu u školopovinných detí. Nejde len o optimálny telesný rozvoj, ale aj o potrebu výchovného pôsobenia na mladú generáciu. Pohybová príprava by sa mala stať súčasťou života všetkých ľudí. Racionálne využívanie voľného času spojené s obnovou všetkých síl je cieľom výchovy v oblasti školy. Šport komplexne pôsobí na človeky na jeho psychicke, fyzicke a sociálne kvality a utvára predpoklady pre úspešnéplnenie všetkých úloh.